Сшиток 44.

Ціна 15ц. 10за $1.25

ДО НАБУТЯ У ВСІХ КНИГАРНЯХ.

Хлопчина з криком кинув ся на мертме тїло свойого батька.

— Дійсно, се лиш Провидіню Божому можу завдячити, що тоді я не погиб. Діставши веслом в голову, я впав у воду і почав потапати. Тоді стратив тямку — що дальше стало ся зі мною, того не знаю. Лиш се памятаю, що коли опісля очутив ся, був вже між якимись добрими людьми, що знайшли мене напів мертвого на березї та з милосердя взяли до себе.

Цілі тижні я в них перележав а ніхто й не думав, що я взагалї прийду до здоровля. Та в мене зелїзна природа! — додав всміхнувшись — і вона то перемогла смерть та по довгій боротьбі видерла їй жертву.

Коли-ж я прийшов до здоровля, то шукав за вами в Царгородї, але нї слїду не знайшов.

Сказавши се — замовк. Ільона також не могла говорити, а лиш плакала.

Настала мовчанка.

— І я також лиш чудом виратувалась — по часї сказала. — Ох, Ґорґо! Коли-б ти знав скілько то я витерпіла за той час! Дійсно — я-б воліла тоді враз із Робертом погибнути в глубинах моря, як виратуватись на се, щоб перейти стільки горя, що опісля звалилось на мене! Красше було згинути тоді!...

— Не говоріть так! — просив Ґорґо зворушеним голосом. — Ви-ж ще молоді, Ільоно, житє може вам ще принести много щастя та радости! До вас воно всміхаєть ся повне примани, повне краси!...

— До мене? Нї, Ґорґо! Коли він не жиє, то я не знайду вже щастя на сїй землї! Від тої страшної днини волочу ся по світї все лиш користаючи із милосердя добрих людий!

Я пережила хвилї, в яких зроджувалась думка, щоб житє собі відобрати, та сим чином втїкнути перед нещастєм, що так в слїд за мною волочилось.

Ах, Ґорґо — Ґорґо! Хто із нас бувби подумав тоді коли то вдало ся менї видобути із гарему, та знайшовшись в обнятях Роберта в купі із вами забуваючи про всяку неволю, що та сама година принесе нам ще стільки горя!...

І знова, закривши лице руками, почала ридати.

Ґорґо сумно кивнув головою та хмарним поглядом вдивив ся вперед себе.

Він же знав як сильно Блюм із Ільоною кохались, знав як вона щиро сприяла Робертови й тому розумів, що нещасна та дівчина із хвилею його смерти мала все житє зломане, та хочби тепер навіть найбільше щастє впало на неї, вонаб його не відчула, бо всяка здібність уживаня щастя померла в неї враз із житєм її коханого.

А хоч як се відчував, як самий болів над тим, що стало ся, то однак той простий чоловік із щирим серцем не спроміг ся ні на одно слово потіхи, яким би її міг розрадити.

Був за чесний, щоб пустими словами потішати її в смутку.

Аж ось Ільона підняла лице із виразом незмірного зчесиленя і спитала:

— Кудиж ти тепер йдеш, Ґорґо?

Підняв ся поволи й відповів:

— Коби я самий знав, куди маю звернути ся!... Шукаю вже скрізь по світі, щоб стрінутись із людьми із мойого племени та щоб прилучитись до них. Тижнями цілими блукаю — все мені здаєть ся, що ось вже попав на їх слід — що їх здогоню — але надармо. Після великих трудів ,переконую ся, що таки не віднайшов їх! І так тепер самий не знаю, що зробити та куди кинутись!

А мені вже досить того нужденного житя! — говорив дальше із виразом якогось незмірного болю. — Досить мені тої безцільної блуканини поміж чужими, байдужими людьми та тої бездільности! А попри те все відчуваю, що тої ночі, перебутої у воді, щось мені стало ся, чого вже до смерти не позбуду ся. Ніколи вже не мати му доброго здоровля, се певне!

— Ей, не говори так, Ґорґо — перебила Ільона — ти ще так молодий, сильний! Коли ще вдасть ся тобі віднайти своїх одноплемінників, то вже напевно стане тобі красше, чим тепер. В сю хвилину тебе сум так чорно настроїв і ти не в силї справи гаразд розсудити!

Ґорґо рішучо заперечив головою, немов би хотів сказати, що не вірить в се, щоб колись ще йому могло бути добре.

Сумно в даль задивившись, обоє через довгих кілька хвиль нічого до себе не говорили.

Опісля Ільона розповіла скілько то горя вона перебула за цілий той час.

Він уважно прислухував ся та з жалем довідував ся про нещасну долю переслїдуваної дївчини.

— Чи не хотїв би ти остати із нами? — спитала його нараз Ільона. Батько Аґи напевно тебе дуже радо прийме! Знаю, що ти маєш знамениту вправу в стріляню, маєш добре і певне око та поцїлиш навіть птаха в лету. А се вельми важна здібність серед цирковців! Можеб ти схотїв приготовити декілька із своїх штучок та із тим брати участь в наших представленях? Тамті напевно будуть вдоволені тобою, а я — я малаби одного бодай друга в свойому окруженю, з котрим моглаб говорити про все, що мене давить та болить, а се булоб для мене невисказаною полекшою та одинокою потїхою в мойому нещастю.

Розплакала ся.

Побачивши її горячі наче горох спливаючі по лицях сльози, зворушений витягнув до неї обі руки й промовив:

— Добре, Ільоно! Наколи тамті на се пристануть, то я радо лишу ся із вами. Кріс та пистоля, се річи, з якими вмію обходити ся. Думаю також, що вони не зле на сьому вийдуть, коли й мене із моїми штуками приймуть між себе. Я певний того! Але коли я тут лишаюсь, то знай Ільоно, що се лиш задля тебе роблю! Менї бо здаєть ся, що наче десь чую голос Роберта, голос, що одного разу я мав нагоду чути, коли він був дивно якось пригноблений. Він тодї сказав до мене:

„Знаєш, Ґорґо, колиб так колись зайшло щось непредвидженого, то накладаю на тебе обовязок, щоб ти її охоронив та знова безпечно відпровадив до вітчини. Приобіцяй менї се друже, бо ж ти знаєш, що в мене нема нікого другого, крім тебе, комуб я міг се повірити. Тобі одинокому віддаю її в опіку радо та з довірєм, що ти хоронити меш її наче річ яку святу й відноситись меш до неї із серцем брата.”

— О, Боже, мій Боже! — ридала Ільона до глубини зворушена словами свойого коханого та тим, що він вже давнїйше прочув таку сумну будучність!

— А я впевнив його, Ільоно — дальше оповідав Ґорґо — й на се я подав йому свою руку. А тепер здаєть ся мені, що сю послідню волю помершого маю сповнити. А я незмірно вдячний Богу за се, що так, майже чудесним способом, мене сюди привів й допоміг мені сим чином вивязати ся із даного слова помершому товаришеви. Колиб не се, що ви приобіцяли сим добрягам помогти, я-б вам порадив сейчас виїхати із відси, однак, коли стало ся инакше, то мусимо пождати аж трупа пересунеть ся дальше в глубину краю. Може де, по дорозі, стрінемо людий мойого племени, що...

Урвав нагло, бо саме Ільона положила йому руку на рамени й дала знак, щоб на хвилю перестав говорити а слухав.

Піднявши голову почули із зовні шатра, із місця, де стояли циркові вози, голос якогось мущини, від часу до часу перериваний плачем дитини.

— Будь же тихо, Геню! — вспокоював мущина — плачем нічого не вдіємо. Старий добряга задержить нас у себе, поки я не знайду якого зарібку. Хоч правда — він самий не много має, бо все якось зле йде й він самий мусить боками надрабляти, щоб якось дальше капарати... але то все дурниця, коб лиш нашій мамочці лекше стало!

— Як тут буде лекше, таточку — почало дитя — ось, мама вже й підняти ся не можуть, а які вони бліді — так наче та постіль, що на ній лежуть. І все мусять кашляти, все і все, так що аж спати вже не можуть!

— Се перейде, Геню — не бій ся — воно перейде — вговорював батько — ось незабаром вже буде літо, мамочка прийдуть до здоровля, тоді із воза винесу їх на свіжий воздух, на тепле сонічко — а тоді вже напевно все гаразд піде! А відтак — вважаєш — мамочка знова будуть могли співати й танцювати і тоді знова заробляти мемо много гроший!

А тепер, Геню, йди до мамочки, щоб вона не була так довго сама.

І знова тишина настала.

Ільона й Ґорґо цілий той час нічого не говорили, так, що чули все та з цілої тої розмови ні словечка не пропустили.

Колиж опісля Ільона ворухнула ся Ґорґо її спитав:

— Чи ви зрозуміли про що вони говорили? Чи знаєте того мущину, що розмовляв з дитиною?

Ільона мовчки кивнула головою.

— Так є — промовила й глубокий смуток відбив ся на її личку.

Кивнула на Ґорґа, щоб наблизив ся, бо не хотіла голосно говорити, а тоді сказала:

— Знаю і його і ту дитину також. — Аґа мені говорила про них. — Може перед трома місяцями, в Скутарі, ся родина прилучилась до сьої трупи. — Він працював як жонґлер, перекидав зручно зелізними тягарцями, малював незвичайно скоро, вона ж танцювала на товченому шклї а також на линві. Але вони, всї троє, були дуже виснажені нуждою та лиш з милосердя взяв їх старий директор, бо великих надїй на них не мав. Но, з початку йшло гаразд. Франконї на перервах забавляв гостий, вона же таки чимале мала значінє із своїми танцями на линві, або на побитому шклї босими ногами. Але нещастє, що слїдкувало за сими бідними людьми, таки їх не лишило, а, що найвисше, лиш через короткий час дало їм відітхнути.

Одного вечера, коли та бідна жінка мала зійти на линву, дістала вибуху крови й майже неживу винесли її зі сцени. Хоч по кількох днях стало їй троха лекше й вона впевняла, що почуваєть ся так добре, що може танцювати й співати, то однак вже й мови не могло бути про се, щоб могла скакати по линві. — Та після сього видержала вже лиш вісїм днів, а відтак одного ранка так ослабла, що й підняти ся не могла із ліжка.

Від тоді то лежить стало.

Коли хто лиш раз на неї гляне, то бачить, що з нею живо вже конець буде — він лиш один, той бідний чоловік, манить себе надією, що літо їй щось поможе — ось як ми се й тепер чули.

А дальше обставини ще погіршились!...

Коли вона не могла вже заробляти мусїло бути досить того, що Франконї самий діставав, а того було не много. Тепер ще — се, що він умів, могло заповняти час тільки на перервах, а що не знав много штук і те все

повтаряв кождого дня, то видці почали нетерпеливити ся й жадали чогось нового.

Остаточно прийшло до того, що вже не можна було його пускати із продукціями, щоб не зразити собі людий.

Від якогось вже часу вживають його лиш до всяких підлійших робіт, де заробляє лиш тілько, щоб не згинути із голоду враз із родиною.

І правду він казав свойому синови, що все якось зле йде. Аґа передімною жалїла ся також на се й сказала, що Локард, її батько, виповів Фанконьому роботу, а запевнив лиш, що забере його з собою до Адріянополя, де Франконї має брата.

Нещасна доля жде тих людий. Наколи брат Франконього також лихо маєть ся, то напевно ся бідна жінка живо піде гризти землю.

Розказавши се, Ільона замовкла, а Ґорґо задумавшись вдивив ся вперед себе. Колиб був в силї чим допомогти, бувби се зробив.

Якаж то страшна нужда вкривала ся під плахтою того циркового воза та як щасливим мусїв себе вважати, порівнюючи себе із людьми там живучими...

Представлене скінчило ся.

Частина цирковців помістила ся в заїзднім домі, де за малі гроші мали мешкане та поживу, осталі примістили ся по возах.

Франконї порядкував на аренї. Відтак підійшов до воза, що стояв побіч другого, на якім передше їхала Аґа з Ільоною.

Стиха втворив двері й увійшов до середини. Віз був поділений на дві части. В одній був склад уборів цирковців, в другій мешкав Франконї з родиною.

Ще поки увійшов в середину, вже почув тихе кашлане.

Переждав — аж коли знова стало там тихше, тодї увійшов.

На бідній та нужденній а однак чистій постелї лежала молода жінка. Лице її було худе, наче вилите із воску, очі, глубоко запалі, блистїли якимсь фосфоричним світлом — руки, майже прозорі, лежали бездїльно на ковдрі.

Блїда усмішка вибігла на лице хорої, коли заглянула

вступаючого до середини чоловіка.

Тихо підійшов до неї, хустиною обтер піт, що краплями виступив їй на чоло, та взяв її за руку.

— Чи ти вже їла що? — спитав.

Кивнула головою.

— Аґа принесла мені юшки — шепнула — яка-ж вона добра!... А ти, Генрику? — спитала й допитливим поглядом впила ся в його зіниці.

Він відвернув ся.

— Не можу нічого їсти — по часї відповів — але тут десь маю кусок хліба, то хиба тепер з'їм!

По худих лицях хорої поплили сльози.

— Бідний же ти ,бідний мій Геню! — шепотом сказала й страшна мука відбила ся на її сухім личку.

Присунув крісло близше до її ліжка.

Сидженє крісла було діраве, опору для плечий зовсім не було, взагалї страшна нужда визирала із кождого кутка того житла.

— Не жури ся тим, моя дорогенька! — потїшав її — вір менї, що справдї я не годен пілкнути нї куска. Колиб я був хотів, міг би був піти разом із другими до заїздного дому, навіть один чужий чоловік, знакомий тої нової артистки із трапеза, запрошував мене, але я відмовив ся, бо я таки нї троха не голодний.

Незмірно сумна усмішка появила ся на тоненьких устах чахоткою знесиленої жінки.

— Задля мене ти йому відповів, я се добре знаю — відповіла дуже тихим голосом. — Здавало ся тобі, що прямо не можеш другим перед очі показати ся в заїзднім домі тому, що всї про те знають, що Локард тільки із милосердя тебе в цирку тримає. Але головне, ти відмовив тому, що не хотів мене самої оставити. Ох, ти добряга!

Погладив її худу руку, що лежала на ковдрі та відбивала від тої ясною плямою.

— І тому також — признав — чейже я не міг би там спокійно висидїти!

В туж хвилю із близького кута дало ся чути шарудїнє, начеб там щось порушило ся.

На сїннику, під вовняною ковдрою, лежав хлопчина,

Франконї підняв ся й пішов до нього; взяв його ручки в свої спрацьовані руки й дитя живо вспокоїло ся, хоч в снї було. Відтак старанно обікрив його й знова вернув до ліжка своєї жінки.

— Чи знаєш який завтра день? — спитала.

Счудуваний глянув на неї.

— Який?

— Вродини Геня!

— Ах! Вродини — Геня!

Чи се сльоза блиснула в його оцї?

Спустив голову на грудь і се так низько, що його жінка, хоч і лежала, а не могла відчитати виразу його лиця.

Але відгадала його думки.

— Не жури ся! — шепнула — так не може бути, щоб нас Бог зовсїм оставив! Се вже раз чейже мусить змінити ся на лїпше!

Незабаром будемо в Адріянополю.

Знаю, що тобі не легко буде рішити ся пійти до брата, тому — піду сама із Генем. Коли не для мене, то може для Геня се зробить, що нам допоможе!

— Для дитини!... — й гірка усмішка появила ся на лици Франконього та викривила його. — Думаєш?... — сказав. — Невжеж думаєш, що він не відкаже ся? А коли він остав таким самим, як був давнїйше?

— Нї, нї! — живо перебила — не може бути! Чейже ви оба брати! А брати не можуть так ріжнити ся, щоб один давав живу кров із серця, а другий замісць серця мав камінь у грудях.

Франконї заперечив головою.

— Не піддавай ся звідливій надії, яка не здійснить ся — а встережеш ся перед розчарованєм! — сказав. — У бідного знайдеш милосердє й поміч — в мойого брата нї! Він все був скупий та мстивий... Невжеж ти думаєш, що він забув се, що ти мене вибрала а нї його?! Думаєш, що він не використає тої нагоди, щоб пімстити ся на нас та радїти нашою нуждою?... І ти думаєш, що я допущу до того, щоб ти йшла так упідляти ся перед ним? Нї! Радше піду жебрати від дверий до дверий!...

При послїдних словах схопив ся із місця та при ма-

лім віконци, що виднїло при бічній стїнї воза, холодив розпалене чоло.

Вонаж на ліжку гірко ридала.

Крізь сльози гляділа на нього й роздумувала над тим що за тих девять лїт спільного житя стало ся із її чоловіком, що колись був так гарним та живим мущиною.

Чи не її в тім вина, що він так знидїв?

Чи не вона повинна була його відіпхнути від себе, коли йому ставляли до вибору її або маєток, коли йому загрозили вивласненєм та нуждою?

—Так, се через мене! — кликав якийсь внутрішний голос — через мене він так марно пропадає!

Зі страхом оглянув ся, почувши сильне риданє.

— Аделю! Ради Бога! Вспокій ся! — просив, до глубини душі зворушений й гладив її по лици.

Але вона не могла вспокоїти ся.

— Не змовчу вже довше! — крізь плач говорила — ти не будеш вже довше терпіти через мене! Колиб ти не стрінув був мене, не булоб сього! Через мене ти зірвав зносини з родиною, а тепер мусиш терпіти послїдню нужду. А я ось лежу зовсїм безсильна, ставши тобі лиш тягаром! Як зовсїм инакше твоє житє булоб склало ся, колиб не я! Я тебе втягнула в то нещастє, а нїхто другий!

Жахнув ся того наглого душевного її терпіня й станув нїмий та зовсїм безрадний.

Положив руку на її устах, щоб перестала говорити, впав на колїна перед її ліжком й обняв її за шию.

— Адю золота! Чи хочеш мене ранити в саме серце? Чи хочеш, щоб я здурів із болю? — питав, глубоко вдивляючись в її очі. — Аджеж коли я все оставив задля тебе, то хиба я не знав, що мене чекає? Миж обоє були бідні, а в будучність гляділи не вижидаючи чогось незвичайного. А знай, що колиб ще сьогодня прийшлось менї станути на роздорожу та вибирати, то вибір я-б той самий зробив... Нужда, голод й недостаток!... Щож то все значить супроти тих коротких, але роскішних хвиль щастя, які ми разом пережили! І сьогодня, не скарбів, не достатків, не хлїба бажаю, а лиш того, щоб ти виздоровіла, щоб я мав тебе, тебе, тебе лиш, моя єдина, найдорозша!

— Генрику! — Генрику! О, мій Боже! Якже много мені даєш через ту любов!...

Через довгий час ніщо не ворухнуло ся в тій буді.

Франконі положив свою голову на ковдру, вона обіймила його руками за шию.

Сльози ще спливали по лицях, але райська усмішка появилась на її устах.

То було щастє! Незглубиме щастє, мимо цілої нужди, яка їх окружала!...

Нараз Франконі підняв ся й повів дивним поглядом. Пізнала, що із чимсь рішив ся.

— Що маєш на думці? — спитала.

— Памятаєш Адю той перший вечір — спитав — коли то нужда вперве постукала у наше віконце?... Тоді то ми говорили, що остаточно ти моглаб вернути до свойого давного занятя, і сміяли ся із того, що і я також давним способом зможу на хліб заробляти!...

Коли не могла собі того пригадати, пішов в куток воза та втворив стоячу там скриню. Із поспіхом, ні на що не зважаючи, перекидав на горі лежаче біле та деяку ґардеробу, та аж із самого спода добув якийсь довгий предмет. Се була довга шаблюка, якої вживають штукарі до показуваня своїх штук.

Колиж відтак із тою шаблюкою наблизив ся до ліжка, вона нагло затремтіла й трівожно дивилась на нього. Але він добродушно всміхнув ся.

Пару разів перетер хустиною по шаблюці й підняв її в гору так, що конець її вістря знайшов ся в рівній висоті із його устами.

— Геню, бій ся Бога, не роби того! — й хора підняла ся на ліжку й простягнула руки до нього.

Тоді спустив збрую в долину й приступив до ньої.

— Чогож ти боїш ся, моя дорога? — всміхнувшись промовив. — Чейже хиба памятаєш, що колись давнійше мені се знаменито вдавало ся! В сім нема ніякої небезпеки для мене!

— Ні, ні, любчику, не роби сього — просила хора — се не є без небезпеки для тебе, як се ти хочеш в мене вговорити. Благаю тебе! Відложи шаблюку й не роби вже того!

Колиж побачив, що вона того так дуже боїть ся, та що се може їй пошкодити, знова заніс шаблюку до скрині, але не положив її на самий спід, де перше лежала, а оставив на верха. Опісляж просив її, щоб пробувала заснути.

Заспокоєна положилась на подушці.

Час якийсь ще кашель їй докучав, а вслїд за тим дві червоні, горячкові плями виступили на її лицях і Франконї з трівогою побачив у неї на устах краплю крови.

Збілїв наче мертвець, а його рука, якою тримав руку жінки, злегка та незначно здрігнула ся.

Остаточно вона заспокоїла ся зовсїм.

Було чути лиш тяжкий віддих, добуваючий ся із її легких, грудь щораз то більш рівномірно знимала ся — аж остаточно вона заснула.

Блїдий чоловік тихо підняв ся. Раз ще обтер її чоло, похилив ся над нею й легесенький поцїлуй зложив на її чолї.

Колиж після того знова випростував ся, впала сльоза із його очий на руку хорої.

— Змилосерди ся, Всемогучий Боже на небесїх — шепотїв — ратуй її та вдержи при житю одиноке моє щастє на землї!...

Осторожно знова закрав ся до скринї, виймив шаблюку й заніс до передньої части воза, та сховав там в кутику. Після того замкнув двері й положив ся на нужденнім соломянім барлозї, де вже його синок спочивав.

— Завтра — шепотїв, вдивившись в стелю задубілими очима — завтра піде все инакше!

РОЗДІЛ CXXVIII.

В НОРІ РОЗБІЙНИКІВ.

Другої днини Блюм та Гартман сїли на корабель, що мав їх завезти до Царгороду.

Стало ся так, що був то якраз той самий корабель, котрим свого часу Роберт відбував подорож із старим Мустафою із Царгороду до Каїро і так капітан, як також і прості моряки зразу пізнали старого знакомого.

Прибувши до столиці Гартман загадав звидіти місто та запізнати ся із його памятками, але Блюм лиш з трудом дав ся намовити щоб йому товариства додержати.

Легко було пізнати, що чим близше були цїли своєї подорожі, тим більш тихим ставав Роберт й більш замкненим в собі та тим рідше відзивав ся.

В послїдних часах, коли прийшлось йому перебути стілько наглих змін, зазнати так много вражінь, думка про Ільону щораз то більше в ньому притихала. Тепер же, коли наближав ся до місця, де її впратив, де після одного удару цїле його щастє, якого вже був певним, нараз пропало, тепер його терпінє пробудило ся на ново із здвоєною силою та його біль щораз то змагав ся.

Радий би був чимскорше оставити місто, із яким вязали ся для нього такі страшні спогади, однак Гартман безперестанно наставав аж остаточно він згодив ся на се та прирік, що остане із ним бодай через кілька днів.

Так волочив ся із приятелем вулицями міста, вказуючи то на одно то на друге, що було гідне огляду, але з трівогою минав місця, де передше доводилось йому бути.

Та й він самий не був так добре обізнаний із містом, щоб завсїгди зайти туди, де хотїв — і ось вже першого дня вечером, коли хотїв із Гартманом вернути домів, не знайшов дороги — заблудив...

Вулиця, якою переходили, була пуста та лиш слабо освітлена кількома лїхтарнями.

Не оставало нїщо иншого, як увійти до котроїбудь із хат та просити мешканців, щоб їм пояснили куди то звернути ся, щоб зайти на місце свойого осїдку.

Підійшли до якоїсь малої хатини, з якої вікон блимало світло. Блюм втворив двері до середини, але спинивсь на порозї кімнати, що — як здавало ся — була одинока в цїлій хатинї, а спинивсь, бо кімната була зовсїм пуста.

Побачивши, що нїхто не являєть ся, хотїв вже вийти коли се із поза заслони в кутї кімнати, куди світло свічок не сягало, відозвав ся якийсь змучений голос:

— Хто там?

— Чужий чоловік — відповів Блюм, стоячи в дверях — що заблудив та не може знайти дороги до свойого мешканя.

Тільки що се сказав, коли розсунула ся заслона і зпоза тої виказало ся худе лице якогось мущини.

— Підійдіть близше до мене, чужий чоловіче, щоб я побачив ваше лице, бо здаєть ся мені, що ваш голос вже доводилось мені раз чути — сказав.

Блюм так і зробив, та наближив ся до нього та станув так, що й самий бачив добре черти лиця хазяїна тої хати.

В туж мить його лице нагло змінило ся і довгий час оба дивились один на другого, ні словечка не промовивши.

Нараз щось блиснуло в Блюмових очах.

— Абдуль! Абдуль! се ви? — кликнув незвичайно счудуваний та сердечно радіючи простягнув до нього руки.

Хорий вхопив його за руку й очий не зводив із його лиця.

— Так, так, се я, Абдуль! — відповів старий зпровола — але не можу собі пригадати, де я вас бачив, хоч лице ваше й голос ваш видаєть ся мені зовсім знакомий.

— Чи ви забули, Абдуль, що се ви мене доглядали, коли то перед кількома місяцями витягнули мене із води; Вам я завдячую житє... Не пригадуєте собі?

Тепер доперва старий згадав те все. Радість блиснула в його очах, і він сердечно стиснув його руку.

— Ах, тепер вже знаю! Після нещасливої тої пригоди ти був у мене, мій сину! Шукав ти тої розцвитаючої цвітки, до якої любов глубоко корінями вросла в твоє серце. А коли опісля твоє тіло виздоровіло, душа твоя не хотіла виздоровіти. Бачу тінь на твойому чолі! Се мені каже, що твої пошукуваня остали без успіху, що ти надармо шукав на чужині!

І мене, мій сину — говорив дальше — находиш иншим, як оставив. Воля, що ще жиє в мені, не в силі перемогти слабости мойого тіла. Хиба вже недалекий конець моїх днів!...

Ну ,так сядь коло мене. Мій внук незабаром прийде,

то погостить тебе, а тимчасом розкажи, що пригодилось тобі.

Блюм тоді сказав, що його товариш жде на дворі та просив, щоб міг його покликати. Старий попросив се вчинити і за хвилю вже Блюм із Гартманом сиділи при його ліжку.

Блюм розповідав про свої пригоди.

Не скінчив ще розповідати, коли нараз широко втворили ся двері та до кімнати вбіг який дванайцятьлітний хлопець, та не зважаючи на чужих, прискочив до ліжка.

— Я вже запізно прийшов, дідусю! — кликнув — Абдалаг вже забрав ся!

Ще в дверях заглянувши хлопця, у старого на лици відбило ся якесь дивне вижидане, а коли хлопець се сказав, видно було, що та вістка його пригнобила. Його лице викривилось а з грудий добув ся тихий зойк.

Але переміг те все і сказав:

— Йди, Гамиде, та принеси чого для гостий!

— Не хочу вам справляти прикрости — сказав Блюм, коли хлопець вийшов — але, здаєть ся мені, що вас стрінуло якесь нещасте. Инакше було колись, коли я лежав хорий у вас!

Сумна усмішка появила ся на лици хорого.

— Побачив ти сину, що біда замешкала у мене?... Так, так. Короткий час забрав у мене все, що я мав. Два місяці тому стрінуло мене нещасте. В ночі, коли я не був в дома, счинив ся вогонь та знищив мій дім та все майно. Знаєш, що я часто вибирав ся в дальші подорожі за кіньми. Ся торговля приносила мені несогірші зиски і саме тоді, коли счинив ся пожар, мав я у себе в стайні 10 чистої крови арабських коний — а коли вернув домів, застав лиш попелище...

Від того часу живу тут, в сій далекій частині міста. Останками гроший хотів я ще раз із самого початку починати, думаючи, що Аллах мені допоможе, що, коли замкну очі на вічний сон, буду міг дещо дочці та її дітям в спадщині оставити.

Але й се мені не судилось!

Аллах відвернув від мене своє лице і нещасте дальше гонить за мною. Тепер я вибирав ся із сими кіньми, що

мені ще остали до Тірново, в Болгарії, та бувби їх там добре спродав — а тимчасом лежу тут знеможений... Здається, се Аллах в послідне мене карає.

Не жалію житя — додав по хвилї — маю поверх сїмдесять лїт і час менї уступити місця молодшим, але я хотїв вмирати із тим переконанєм, що я забезпечив житє моїм дїтям та внукам.

Тепер же можу вмерти а коли мої конї продадуть, то мало що із того остане моїм рідним, бо урядники несумлїнні а їхнї кишенї глубокі.

Почув я, що Абдалаг, з яким я давнїйше їздив до Арабії на закупки, тепер знова їде по свіжий товар. Так післав я Гамида до нього, щоб взяв від мене конї за цїну, яку я самий заплатив.

Таким чином бувби я бодай свої гроші відобрав. А тут — саміж ви чули, що хлопець принїс — Адбалаг вже поїхав... Не щастить вже менї!...

Голова хорого тяжко опала на грудь.

Блюм бачив як закрутили ся сльози в очах старого та впали на сиву бороду.

В хатї стало зовсїм тихо.

Старий спер ся на подушки, а Блюм та Гартман із співчутєм глядїли на виснаженого хоробою чоловіка, якого найбільшою журою було, щоб своїм дїтям будучність забезпечити.

Нараз Блюм спитав:

—Скілько ви заплатили за ті конї, Абдуле?

Старець втворив очі, але не підняв ся на ліжку.

— Дайте менї кусок паперу та олувець, щоб я міг обчислити кілько то буде на гроші, уживані у вашому краю — сказав.

Блюм подав йому записник та олувець, а Гартман придержував свічник, щоб красше міг бачити.

— Я заплатив 2,500 золотих — сказав старий після хвилї численя.

— Так мало за вісїм коний, Абдуле? — здивував ся Блюм.

Усмішка пробігла по устах старця.

— Судиш після того як у вас платить ся за арабські конї — сказав — а не почислиш того кілько то заробляєть ся поки сї конї дістануть ся до вашого краю.

Бач: Арабин бере не лиш гроші, але й товар за свої коні, а діставши сей товар за малі гроші, здорово заробляєть ся!

Тепер Блюм кивнув головою на свойого приятеля та приступив із ним до вікна. Через хвилю оба живо розмовляли, а коли остаточно переконав Гартмана, повернув до ліжка старця.

— Абдуле — спитав тепер Блюм — продалиб ви мені коні? Я вам вже згадував про се, що я дістав досить гроший від того Американця!...

— Кілько далиб за них? — спитав старець.

— Дам вам тих 2,500 золотих, та ще 500 зол. повисше, щоб ви бодай що троха заробили — чи пристаєте на се? — спитав Блюм.

Старець широко втворив очі — думав, що може недочув добре, або що може Блюм жартує. Ще раз допитливо глянув на його лице і переконав ся, що Блюм дійсно правду говорить.

— Так дійсно хочеш відкупити від мене сї коні? — спитав. — І щож ти із ними зробиш?

— Хочу їх опісля перепродати! — засміяв ся Блюм. — А думаю, що досить гроший на них зароблю.

— Куди ж тепер підеш? — спитав Абдуль.

— Хочу вернути туди, звідки я прибув! В дійсности не маю ні вітчини, ні родини — але тим більше мене тягне до тих, між якими я виховав ся та з котрими я жив, як довго моя память сягнути може!

— Чи знаєш де сї люди тепер находять ся? — втрутив старий.

— Здаєть ся мені, що знаю де їх знайти! — сказав Блюм. — Але хоч дорога до них далека, то не робить се мені ніякої ріжниці, бо все таки колись зійду ся із ними. Також все одно мені якою дорогою піду, тому наразі йду до Тірново, куди ви свої коні хотіли перевести або і ще дальше, коли їх там не зможу продати.

Подайтеж мені руку, Абдуле, коли пристаєте на ціну, а позбудете ся журби! — додав.

Старому по зівялих лицях покотили ся горячі сльози; підняв в гору вогкі свої очі та зворушений шепотів:

— Даруй мені, Аллаху, — даруй, за мій гріх! А согрішив я думкою, що Ти мене опустив! Сторицею Тобі

подяку складаю, що тепер можу спокійно вмерти, бо Ти мені велику журу із серця здіймив!

Потім подав Блюмови руку і сказав:

Тебе, мій сину, Аллах великим богацтвом наділив, бо дав тобі серце мягке, що відчуває милосерде в нещастю ближніх! Вір мені, бо я вже старець близький гробу, що й тобі ще Аллах покаже ,що Він за тобою зорить! І для тебе ще блиснуть дні щастя і сонце, після таких бур, тим яснійше засвітить! Недоля тебе тяжко діткнула, але тим ряснійше тобі колись за се відплатить! Наближи ся до мене, мій сину, та вклякни, щоб я, руки свої на твоїй голові зложивши, тебе міг поблагословити!

А коли Блюм дивно настроєний торжественністю хвилї, вволив бажаню старого Турка, той положив тремтячу свою руку на його голову і так говорив:

Хоч ми є приклонниками ріжних релїґій — але все одно — я певний, що в небі істнує лиш одно божество й до тогож самого ми всї молимо ся! Бог почувши мою молитву, нехай зверне ріг обильности та зішле свою ласку на тебе! Нехай він тобі благословить у всім, що почнеш та що тільки задумаєш! Аллах нехай буде з тобою, куди лиш звернеш ся!

Блюм підняв ся з колїн та випрямив ся.

Яке се дивне почуванє в сю хвилю його душу наповнило! Так бо ще нїодин чоловік в житю до нього не говорив! Таких чутливих та до серця промавляючих слів нїколи ще нї від кого не чув!...

Щож се за дивне почуванє, що так мягко його настроїло?

В туж хвилю знова увійшов Гамид, внук старого.

Старець дав йому знак, щоб до нього наближив ся та припоручив йому завести обох друзяків до стайнї й конї їм показати.

Після короткого часу вернув Блюм із Гартманом до старця та заплатив обіцяних 3,000 золотих. Зговорили ся, що по конї другої днини із рана прийдуть. Відтак попращали ся із старим а той дав їм внука, щоб їх до заїзду завів.

Стало ся так, як зговорили ся. Другого дня із ранку попращали ся товариші із старим вельми сердечно та ви-

брали ся в дальшу дорогу.

Дорога, яку мали перед собою, була далека та дуже тяжка. А була також досить небезпечна, бо від давних вже часів волочили ся банди розбишак так в Туреччині, як і в Румелії, Сербії та Болгарії. Драбам тим не страшно було й убивати, коли при грабованю стрічали опір.

Знаючи про се, постарали збрую, поки ще вибрали ся із Царгороду. Однак не вживали її, бо нїщо підозрілого в часї подорожі навіть не заглянули.

Блюм сидїв на однім кони, Гартман на другім, а кождий ще мав по три коники на уздечцї привязаних до сїдла.

Розуміє ся, що така їзда припинила їх чимало в дорозї — з другої же сторони, ждала їх несподїванка, про яку їм і не снило ся!

Але такі несподїванки часто в житю трафляють ся!...

Третьої днини, після виїзду із Царгороду, доїхали до одного місця, що було недалеко Бурґас.

Вже вечеріло, а оба були дуже змучені, тож рішили десь примістити конї на ніч та й самим переспати де в якого властителя винниць.

Як рішили, так і зробили.

Примістивши свої конї так, як найбезпечнїйше їм виглядало, самі зайшли до середини, а се тим вигіднїйше склало ся, бо властитель тої винницї удержував рівночасно щось в родї заїздного дому.

Наші подорожні замовили собі якусь перекуску, щоб троха себе покріпити.

Не довго прийшлось їм чекати. Незабаром принесла їм одна дївчина перекуску, а за нею друга вино.

Були се дочки хазяїна, дївчата незвичайної вроди, яких вісїмнайцять до двайцять лїт віку.

Видно було, що оба товариші сим дївчатам припали до вподоби, але що ті навіть не звернули на них уваги, то не оставало що иншого їм зробити, як лиш відійти.

Підчас коли Гартман та Блюм споживали перекуску, до господи увійшло кількох мущин.

Були се Турки, Болгари та Жиди, по більшій части торговельники, що розсїли ся по ріжних столах та в голос із собою розмовою забавлялись.

Оскілько із їх розмови можна було зрозуміти, то недавно був великий напад розбишаків на подорожних, яких без виїмку всїх вимордували.

Оба товариші ,почувши таку розмову, трівожно глянули на себе.

Якжеж легко і їх те саме могло стрінути!

На саму думку про се, дрощ пробіг по їх тїлї.

В туж хвилю увійшов хазяїн із сусїдньої кімнати. Повів оком по своїх гостях, а тодї наближив ся до стола, при якім сидїли Блюм та Гартман.

Сїв побіч них та спитав:

— Чи сї конї, що ви сюди пригнали, є на продаж, чи може комусь маєте їх доставити?

Блюм здивований глянув на нього.

— Що вам на сїм залежить? — спитав недовірчиво.

— Я-б вам міг купцїв дати, колиб схотїли продати! — була коротка відповідь хазяїна.

— Деж ті купцї? — спитав Гартман.

— Вони тут! — із поспіхом заявив хазяїн. — Якраз хочуть їхати до Царгороду, а може ще й дальше саме за кіньми! Коли я дізнав ся про се, зараз подумав про вас. Коли дійсно шукаєте купцїв на той товар, то много защадите, колиб їх вже тут продали! Бачите, чотири парі коний потребують много оброку, а до Тірново, куди зміряєте, ще досить далеко! Тамтіж також чимало защадять, бо не будуть мусїли так далеко їхати!

Перестав дальше переконувати, а допитливо глянув, немов то хотїв збагнути яке вражінє зробили на них ті слова.

Блюм, пізнав, що він добре говорив. Колиб справдї могли тут вже позбути ся коний, булоб се для них дуже корисне, бо моглиб тодї поспішити.

Так, певно, се для них вигіднїйше було вже тут свій товар продати!

— Так — сказав Блюм — шукаємо купцїв на наші конї та колиб ми могли добити торгу із вашими купцями...

— О, напевно ви із ними погодите ся, як лиш високої цїни не поставите — перебив хазяїн. — Головна однак річ, щоб і я міг дещо заробити на тім, наколи вам вдасть ся довести дїло до кінця.

Блюм мусів аж розсміяти ся, так йому подобала ся та отвертість старого. Відтак відпер:

— Кілька золотих менше або більше не робить великої ріжниці! А кількож то ви бажаєте?

— Кілько ви хочете за ваші коні? — спитав, не відповідаючи на питанє.

Блюм задумав ся на хвилю.

— Між тими маю трох шляхотних арабів — сказав а такі коні дорого платять ся! 4,000 золотих за ті а по 500 за осталі — всї дам сейчас за 6,500 золотих.

— І не спустите нїщо із того? — спитав хазяїн.

— Нї одного цента! — заявив тойже. —В Тірново напевно дістану більше — так туди їх погоню!

— Так дайте менї із того 300 золотих, коли вам вдасть ся тут продати! — сказав хазяїн по хвилї надуми.

Блюм в голос зареготав ся.

— Чи ви здуріли, старий! — кликнув — думаєте, що я гроші на дорозї збираю? Дам вам 50 золотих та нї цента більше. Коли на се не пристаєте, то нїщо із того не буде!

Хазяїн спустив в долину очі, але із під повіків кинув їдовитий погляд на Блюма.

— То зробім так — сказав по хвилї та витягнув до них руку — коли доведете торг до кінця, то дайте менї 100 золотих.

Блюм потряс головою на знак незгоди.

— Дам 50 золотих або зовсїм нїчого — заявив рішучо — наколи вам се не вистане, то не завдавайте собі труду зовсїм!

Хазяїн піймив тепер, що дальші змаганя булиб безхосенні і невдоволений підняв ся із крісла.

— Я бідний чоловік — сказав — потреба менї грошей і тому мушу тим вдоволитись! Заждіть тут хвильку, а приведу вам чоловіка, що має охоту на ті коні.

Минуло може чверть години.

Крім Блюма та Гартмана в кімнатї остало ще лиш пятьох Болгарів при однім із дальших столиків, инші гостї постепенно винесли ся і гостинна опорожнїла.

Нарештї вернув хазяїн, а за ним увійшов високий, сильної будови мущина, з першого вигляду зараз замітний Болгарин.

Після короткого здоровканя він присів до Блюмового стола та шерстким голосом спитав:

— Чи се ви маєте коні на продаж?

Замісць відповіди, Блюм спитав:

— Чи се ви той чоловік, про якого хазяїн згадував, що хочете коні купити?

— Так, се я! — відповів коротко.

— Так чому питаєте? — живо спитав Блюм. — Хазяїн певно вже вам сказав які услівя продажі та ви мали досить часу, щоб подумати чи вони корисні для вас!

— Се правда, хазяїн мені сказав кілько ви жадаєте за коні — відпер Болгарин — але се рішучо за много! Маю надію, що...

— Чи ви вже бачили коні? — перебив йому Блюм.

— Ні!

— Так не говоріть, що ціна за висока! — обурив ся Блюм. — Ходіть зі мною та приглянь те ся звірятам найперше! Коли вам припадуть до вподоби то можете їх купити, але мусите заплатити ціну, яку жадаю, колиж ні — то нема що й говорити!

Короткий, але рішучий спосіб Блюмового говореня, здавалось, не переконав Болгарина.

— Чи хочете коні пігнати аж до Тірново? — спитав.

— Так є! — потвердив Блюм — знаю, що там о много красшу ціну дістанемо! Тому однак, що подорож туди много коштує, то хочемо коні тут продати, хоч і танше, бо тут щадимо і на часі і на грошах!

— Чи знаєте дорогу до Тірново? — спитав хазяїн. — Ніколи ще перед тим я вас не бачив, а знаю добре всіх торговців, що сюди переїзджають.

— Тут ми доперва перший раз — відповів — але знайдемо дорогу й доїдемо до цілі! Але ходіть, коли маєте охоту оглянути коні.

Втрійку вийшли із кімнати та перейшли через подвірє до стайні.

Коли Гартман втворив стайню, де стояли їхні коні, Болгарин увійшов до середини і кождого добре оглянув.

Після кількох хвилин відвернув ся знова до Блюма та зажадав, щоб він вивів коні та перепнав ся ними.

Блюм видивив ся на нього.

— Якже ви при світлї лїхтарнї зможете їх осудити? — кликнув.

— Се, що я хочу бачити, то і при тім світлї побачу!

Здвигнувши плечима, Блюм вволив волю торговця. Перегнав кождого коня по подвірю, а коли вже послїднїй із них вбіг до стайнї, Болгарин сказав:

— Возьму сї конї — за 6,000 золотих.

Блюм заперечив головою на знак, що не годить ся.

— 6,500 — сказав — нї одного цента менше!

По короткім отяганю ся Болгарин пристав на се.

Вернувши до своєї кімнати, витягнув гроші зі своєї кишенї, відчислив 6,500 золотих та Блюмови на стіл положив.

По хвилї приступив також і хазяїн, взяв від Блюма 50 золотих, які мав приобіцяні, після чого заявив, що іде спати.

— Гаґаро! — кликнув грімко — заведи сих панів до їх спальнї!

Із глубини широкої кімнати, куди світло не доходило, вийшла тепер одна із хазяїнових дочок, що десь там в кутї вже певно здрімалась.

Мовчки взяла свічник в руки, кивнула на Блюма й Гартмана, щоб пішли за нею. Виходячи, оба коротко попращали ся із Болгарином та хазяїном.

Нї слова не кажучи, Гаґара йшла вперед, ведучи їх довгими, темними сїными а відтак сходами в гору.

Коли вже вийшла на гору, стрінула там свою сестру.

— Живо йди на долину, Даріє! — шепнула їй так тихо, що Блюм і Гартман, будучи ще на сходах, того зовсїм не могли почути. — Будь осторожною та вважай на батька та на Стоїлова!

Мусїла здержатись, бо оба, під її опікою будучі подорожні, були вже коло неї.

Се однак, що в тих кількох словах сказала, видно, було досить Дарії. Кивнула головою й збігла сходами в долину.

Гаґара звернула ся тепер на право та спинила ся перед дверми якоїсь малої комірчини, яку втворила.

Була дїйсно дуже маленька, із одним лиш віконцем, яке, на диво, було дуже високо.

Дївчина пропустила обох до середини.

Під сніною лежали два сінники, а на них грубі повстяні покривала.

Се були їх ліжка!

Гаґара мовчки поставила свічник на однім стілци й рівнож тихо звернула ся до виходу.

Дійшовши до дверий, спинила ся на порозі, та, звернувшись до Блюма, сказала:

— Нераз на ніч приходить до нас много людий й голоти, а таким перелетним птицям не можна много довіряти! Так ліпше буде, і з доброго серця вам раджу, щоб ви крепко не засипляли а приготовили свою збрую так, щоб все мали під рукою! Памятайте, що вам раджу й після моеї ради поступіть! Се вам дуже пригодить ся!

Оба товариші здивовано глянули на неї. Поки ще однак котрий із них міг дівчину про які пояснення розпитати, вона вийшла із кімнати й двері за собою заперла.

— От, се гарно! — воркнув Блюм невдоволений та із гнівом. — Я так на смерть перемучений та чув ся щасливий, що остаточно буду міг спочати — а тепер — може ще нас...

Та із гнівом в голос закляв.

— Що-ж до чорта? Чи ми тут в гнїздо якихсь рабівників дістались?

Оглянув добре двері та трівожно додав:

— Дійсно ,тут при дверях нема ні замку ні засуви! — Якже тут оборонити ся перед нападом тих волоцюг та розбишаків?

Їхнє положенє було дійсно безвихідне!...

Нарешті Гартман піддав думку, щоб бодай стілці поскладати попід двері та вжити їх наче будильника в критичній хвилї. Їхні бо двері втвирали ся до середини, а колиб їх хто втвирав, мусїв би рівночасно посунути й сї стілці а тоді вже й їх мусїв би збудити.

Вчинивши, що лиш було в їх силї, щоб забезпечити себе перед несподіваним нападом в часї сну, ще раз оглянули свої револьвери та враз із довгими ножами положили побіч себе, щоб в рішучій хвилї могли їх ужити! Відтак змовили ся, щоб Блюм сейчас йшов спати а Гартман мав сторожити, опісля ж мав Блюм бути на сторожі а свойого товариша змінити.

Блюм виймив гроші із кишенї та вложив їх під по-

душку, де, здавалось йому, були певнійші, опісляж положив ся на ліжко й по кількох хвилях твердо заснув.

Гартман сидів на ліжку а був на стілько осторожний, що погасив світло, щоб не звернути уваги волоцюг із двора.

Сидів непорушно в глубокій задумі; його думка поволи присипляла, аж і він зовсім забув ся де находить ся.

Протягом тої ночі вернув ся думкою далеко в минуле аж остаточно спинив ся на тій одній, коханій, до якої його серце неподільно належало, а яку йому завидна доля так нагло й несподівано забрала.

І знова: бачив себе із нею разом на кораблї й ще раз в думцї пережив ті щасливі хвилї, які побіч неї перебув.

Нараз у віддалї побачив зникаючий корабель — бачив, як морські филї його уносили... далеко, щораз то дальше і дальше... що раз то він малїв...

Нараз замигтіла йому перед очима мала, чорна точка, що раз ще заяснїла поки на овидї зовсім не зникла...

Ті спогади та мрії, получені із трудом вижиданя знемогли його. Похиляв ся щораз то низше, відтак підпер голову на руку, задивившись в окружаючу його темряву.

Перед його очима знова виринув той корабель, гуляючий по морських филях, щораз то вільнїйше та дальше!

Вже майже зник був із перед очий, коли се одна филя знова його підняла.

Напів спячий Гартман широко втворив очі — але вже більше його не добачив — корабель знова потонув у віддалї...

Гартманові повіки стягнулись. Грудь тихо й рівномірно піднималась та спускала... Заснув сном праведних, забувши навіть збудити Блюма.

— — — — — — — — — —
— — — — — — — — — —
— — — — — — — — — —

Злобна усмішка окружила уста хазяїна, коли оба товариші вийшли з кімнати, поступаючи за його дочкою.

Та лиш двері за ними заперли ся підняв ся Болгарин, Стоїлов, й кивнув на хазяїна. Той зрозумів його й оба перейшли до сусїдньої кімнати.

За ними посунули також і ті мущини, що в кутку гостинниці запивали, граючи в кістки.

— Чи маєш ключ від стайні? — спитав Стоїлов хазяїна.

Той перейшов до гостинної, та зараз вернув з ключем, який вручив Болгаринови.

Тепер Стоїлов звернув ся до двох мущин, що за ними увійшли й стояли побіч та приказав:

— Ходіть сюди близше, Ґрольов і ви Бавич, та памятайте, що вам скажу! Йдіть до стайні, повяжіть коні разом та переведіть у яр! Там вижидайте мене, поки до вас не прилучу ся! Мусите однак живо й зручно справити ся, щоб ті два подорожні поперед вас не вспіли туди дібрати ся, колиб їм вдало ся втікнути.

Се кажучи, дав Ґрольову ключ, після чого оба вийшли з кімнати.

Оставші зійшлись до купи. Один із тих, що найпізнійше туди увійшли, спитав Стоїлова:

— Чи ти дав йому „бленкі"? (себто підроблені гроші).

Той заперечив головою.

— Хиба-б я був дурний! — відповів премудро. — Чи се якраз не викликало би підозріня у нього?

— А коли він тепер втікне, то гроші пропадуть! — негодував перший.

Стоїлов дивно на сї слова всміхнув ся.

— Не жури ся, він нам не втікне! — потішав його. — А тепер вважай добре, що тобі скажу:

— Двох із вас мусить положити ся на засїдку під дверима, що ведуть із сїний на подвірє, другі же будуть ждати під дверми гостинної.

— А щож дальше зробити? — допитував ся один із гурта.

— Коли сї два покажуть ся, то їх збийте на квасне яблуко! — відпер Стоїлов. — Револьверів вживайте лиш тоді, коли зайде неминуча потреба! Я-б волів, щоб зовсїм без того обійти ся!

Відтак знова звернув ся до хазяїна і сказав:

— Ти Пляткін, вилїзеш на кришу хати й старатись меш, як звичайно, всяку збрую гаком витягнути на гору. Коли се тобі не вдасть ся, то дай нам знак свистом. Ко-

лиж вже мати меш револьвери й ножі на горі, тоді дай нам подвійний знак.

— Добре! — згодивсь хазяїн — а що ти робити меш?

— Коли почую твій знак — сказав Стоїлов — тоді увійду до тих двох пташків на гору а там — вже дам собі із ними раду!

— А що другі мають робити? — допитував хазяїн.

— Ви, вчвірку, підете на означене місце, щоб тим зілячкам дорогу до втечі загородити, колиб мали яке підозрінє та хотіли із відси втікнути! — приказував Болгарин.

Пляткін хотів вийти разом із наємниками Болгарина, але той спинив його словами:

— Ти, Пляткін, не йди ще! Зажди троха, бо бою ся, що вони ще не заснули і на горі ти готов зрадитись!

Не знаючи о що ходить, тамтих чотирох здержало ся. Побачивши се, Стоїлов скричав:

— Ви, йдіть чимскорше й робіть, що я вам приказав!

Все, що Стоїлов говорив, було сказане коротко та рішучо, а тамті в одну мить все сповняли! Так всї розійшли ся а він остав лиш із хазяїном.

— Чи дївчата вже заснули? — спитав Болгарин по хвилї.

— Вони вже певно в своїй комірцї! — відповів хазяїн. Для більшої певности однак ще загляну до них, коли буду на горі.

— Так і зроби! — сказав Стоїлов. — Я-ж бо доглянув, що очі твоїх дївчат дивно блистїли, коли тим мущинам приглядались. Колиб так що зачули із нашої розмови, моглиб нам все попсувати а напевно зробилиб так!

Колиб так оба мущини тепер несподївано глянули на стелю, добачилиб там в однім кутику вузку, маленьку закривку, що за хвилю ворухнула ся. Через кілька хвилин видно там було також двоє блискучих, темних очий, що однак зникли незабаром.

Підчас, коли хазяїн з Болгарином виходили із тої кімнати а перейшли в гостинну, де разом добрим напоєм покріпили ся, із тої комори, на горі, де в підлозї закривка була, висунулась якась темна стать.

Була се Дарія, молодша дочка хазяїна.

— Гаґаро! — кликнула тихенько, приклавши уста до дірки від ключа.

На звук її голосу сейчас втворили ся двері із середини і Дарія всунула ся до комори, якої двері сейчас за собою заперла.

— Но і що-ж? — спитала старша цікаво.

Дарія кивнула головою.

— Твоя правда, Гаґаро! — сказала. — Вони дійсно на них змовились! Сей цілий торг за коні, був лиш на се, щоб їх чуйність приспати!

— І чого ти ще дізнала ся? — випитувала старша сестра.

— Стоїлов казав вивести звідси коні — говорила Дарія — а тепер хочуть обох обрабувати із гроший, які їм Болгарин заплатив за коні.

Розговорившись на добре, Дарія розповіла сестрі подрібно, що із своєї криївки крізь втворену діру почула.

— Наколи инакше не зможуть собі порадити — додала — то готові тих обох навіть убити.

Послідні слова висказуючи, прямо аж тремтіла із обуреня.

В очах старшої дівчини блиснув зловіщий вогонь.

На позір, вона була спокійнійша чим Дарія, але в глубині душі була так само живо чутлива та пристрасна.

Та одна лиш була між ними ріжниця: підчас коли Дарія давала ся поривати вражіням хвилї, через що неодну неосторожність робила. Гаґара знова над всім застановляла ся, поки взяла ся до чого. Наслідком тої застанови було се, що завсїгди доходила до того, що задумала.

Дарія й сим разом, як і звичайно, була зовсім отвертою та щирою супроти сестри.

Одно лиш забула сказати, а се, що супроти них самих мають підозріне.

— А батько що на се? — спитала старша.

— Батько заявив, що самий мусить переконати ся, чи спимо в нашій коморі! — відповіла молодша.

Помимо небезпеки, яка їм загрожувала, обі рішучо постановили виратувати обох незнакомих!

Одна лиш ріжниця була між ними, а се: Дарія не знала як се зробити, коли-ж Гаґара мала на се готовий плян.

Розповіла сестрі що думає зробити. Якраз хотіла вийти із комірки, коли нараз Гаґара спинила ся перед дверми, пильно наслухуючи.

Рівнож і Дарія почала наслухувати. Прийшло їм на думку, що се певно батько до них йде. Адже-ж казав, що хоче до них заглянути!

І справді був се він. Спинив ся перед дверми й уважно почав наслухувати, що діеть ся в середині. Хотів втворити двері, але побачив, що заложена була засува.

Старий був вельми вдоволений із того відкритя — се-ж було доказом, що дівчата були в середині, а що було там темно, як переконав ся про се, заглянувши крізь дірку від ключа, то був зовсім певний, що вони сплять.

В хвилю, коли хотів відвернути ся й відійти, зачепив об цебер з водою, що стояв перед дверми.

Рівночасно дав ся чути голос з середини?

— Що стало ся? Хто стукає?

Старий всміхнув ся. Тепер зовсім вспокоїв ся.

— Се нічого, Гаґаро! — відказав придавленим голосом. — Я переходив сюди та потрутив цебер!

Се кажучи, відійшов.

Якийсь час дівчата ще вижидали, відтак висунули ся поза двері, які замкнули за собою. Знали, що Стоїлов приказав стерегти обох входів, щоб не допустити тих висмикнути ся. Всміхнули ся на се, бо знали потайний вихід.

— Живо, Даріє! — шепнула Гаґара. — Не маємо ні хвилини до страченя!

Блюм та Гартман лежали глубоким сном сповиті. Так були помучені, що не почули ходу у сінях, ні шелесту при дверях, ведучих до їх кімнати, а який в кілька хвилин пізнійше став зовсім замітний.

Двері не були замкнені на ключ — тепер же нагло й тихо втворили ся. Але за хвилю дав ся чути стукіт відсуваних стілців. Людина втвираюча двері, здержалась, змішана так наглим, несподіваним та зовсім непожаданим стукотом.

Але ся застанова не довго тревала. Скорим, рішучим рухом втворила тепер двері, так, що один із стілців із грімким стукотом повалив ся на підлогу.

В туж хвилю всунули ся дві темні постаті до середини.

В темряві, яка тут була, не могли нічого розпізнати — почули лиш шелестіне соломи.

Один із лежачих тут мущин порушив ся. Однак не пробудив ся, хоч почув стукіт, а тільки ворухнув ся. Рамена Морфея, бога сну, за сильно його тримали в своїх обіймах. За хвилю знова вже був спокійний.

Видно щастило нічним птахам...

Тихо підсунули ся до леговиска й похилили ся над спячими.

Глубокий, рівномірний сон зраджував, що оба сильно заснули.

— Живо! Мусимо їх збудити! — шепнула одна із них.

І дівчата почали шарпати спячих, щоб їх зі сну розбурхати. Повелось їм се дуже скоро. Чого попередний стукіт не міг вчинити, то вдало ся легкому торганю.

Блюм перший схопив ся й перестрашений скочив в гору. Було так темно, що не міг добачити стоячих побіч леговиска дівчат. Спитав тремтячим голосом:

— Чи се ти, Гартман? Чи на мене вже прийшла черга сторожити?

— Алеж се не Гартман! — відозвала ся старша сестра. — Се ми, Гаґара і Дарія, дочки хазяїна. Будьте зовсім спокійні й не робіть гамору, коли не хочете свойого житя виставляти на небезпеку!

— Щож знова стало ся? — спитав Блюм, не будучи в силї зрозуміти положеня.

— Живо! Живо! Розбудіть свойого товариша! — остерігала, не даючись збити з пантелику.

— Найперше мушу знати, що стало ся — намагавсь Блюм.

— Мусите втікати! — благаючим голосом шепнула дівчина, — бо той Болгарин, котрому ви продали конї, хоче вас обрабувати!

Оклик грози вихопив ся із Блюмових уст.

На щастє пригадав собі остережене дівчини і в горлї крик здавив. Враз із свідомістю небезпеки, яке йому загрожувало, прийшло також отверезінє ума.

Перше, що зробив, сягнув по збрую.

— Нехай же той гольтіпака тільки наближить ся до мене! — воркнув із гнївом. — Справлю йому таке приняте, що не скоро забуде про ту купіль!

Нараз знова почув руку дївчини на своїм рамени.

—Дайте спокій із збруєю! — шепнула. — Нїчого сим не доконаєте! Той Болгарин не самий, — має з собою людий, яких перемозї ви мусїлиб податись!

— Що-ж маю робити? — спитав Блюм.

— В дорогу! Найвисший час до сього! — натискала дївчина. — Всї виходи обставлені, але я знаю один тайний вихід, куди вас проведу!

— Колиб так стало ся! — сказав Блюм журливо.

— Так живо! Розбудїть свойого товариша, щоб вчас ще пробратись! — підганяла дївчина. — За хвилю може бути вже запізно!

Мимо всяких старань не вдало ся молодшій сестрі розбурхати Гартмана. А доперва, коли Блюм над ним похилив ся та не так вже лагідно став його торгати, Гартман схопив ся на рівні ноги.

Мимохіть вхопив за збрую, але по хвилї пізнав, що се Блюм.

Колиж його пізнав та хотїв спитати чому його розбудив, Блюм закрив йому уста рукою й розповів все, що їх чекає.

Ще не скінчив говорити, коли се із гори дало ся чути якесь шарудїнє.

Був се наче відгомін ходу і то мужеського.

— Се батько! — шепнула Дарія, попихаючи Блюма й Гартмана до дверий. — Живо, спішіть ся, бо инакше пропадете!

Се кажучи, вхопила Гартмана за руку й потягнула за собою.

Те саме зробила Гаґара із Блюмом.

— Не від'зивайте ся нї словечком, як довго ми ще тут! — осторожно шепнула старша.

В пітьмі посували ся вздовж сїний, нарештї Гаґара виймила із кишенї свічку. В хвилю пізнїйше прояснила ся темрява.

Всї четверо стояли перед захованим отвором в підлозї. Зелїзний перстень вказував, де підносить ся віко.

КУПІТЬ СОБІ

ВЕЛИКИЙ СОННИК

ВОРОЖБИТ - ЧАРОДІЙ.

УЛОЖЕНИЙ ПІСЛЯ
ХАЛДЕЙСЬКИХ, ЄГИПЕТСЬКИХ ТА ПЕРСЬКИХ
МУДРЦІВ.

ПОЯСНЯЄ ПРО:

мрії, сни, привиди, явища та віщованя --- виявляє тайну і способи, яких вживали в старовину для предсказуваня будуччини --- поучує про ворожбу із рук, лиця та инших частий тіла, а також із карт --- виявляє значінє снів і подає богато ще инших цікавих відомостий пригожих так молодим як і старим в смутку та веселости.

ТРЕТЄ ВИДАНЄ

COPYRIGHT 1925 BY M. PASICHNIAK

KNYHARNIA PASICHNIAKA
850 MAIN STREET.
WINNIPEG. MANITOBA.
— PRINTED IN CANADA. —

Ціна 80 центів.